

IQTISODIY VA IJTIMOIIY FANLARNI O‘QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH

Abdulxalilova Surayyo

Axborot texnologiyalari fakulteti, Axborot texnologiyalari va tizimlari yo‘nalishi

Ilmiy rahbar: **prof. f.f.d., Dilrabo Amriddinova**

Annotatsiya: Mazkur maqolada iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o‘qitish jarayonida innovatsion metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Ta’lim samaradorligini oshirish, talabalarning mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantirishda interfaol usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, loyiha asosida o‘qitish, muammoli ta’lim hamda raqamli ta’lim vositalarining ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, innovatsion metodlarning o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytirishi, fanlarni chuqur o‘zlashtirishga xizmat qilishi va zamonaviy mehnat bozori talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirishdagi o‘rni asoslab beriladi. Maqola natijalari iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o‘qitish sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy fanlar, ijtimoiy fanlar, innovatsion metodlar, interfaol ta’lim, pedagogik texnologiyalar, raqamli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, ta’lim samaradorligi.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты использования инновационных методов в процессе преподавания экономических и социальных наук. Подчеркивается важность интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий, проектного обучения, проблемно-ориентированного обучения и цифровых инструментов обучения в повышении эффективности образования и развитии у студентов самостоятельного мышления, аналитического подхода и навыков решения проблем. Также обосновывается роль инновационных методов в повышении мотивации студентов к обучению, содействию углубленному освоению предметов и формированию компетенций, отвечающих требованиям современного рынка труда. Результаты исследования указывают на необходимость эффективного использования инновационных подходов в повышении качества преподавания экономических и социальных наук.

Ключевые слова: экономические науки, социальные науки, инновационные методы, интерактивное образование, педагогические технологии, цифровое образование, проектное обучение, эффективность образования.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of using innovative methods in the process of teaching economic and social sciences. The importance of interactive methods, information and communication technologies, project-based learning, problem-based learning and digital learning tools in improving educational efficiency and developing students' independent thinking, analytical approach and problem-solving skills is highlighted. It also substantiates the role of innovative methods in increasing students' motivation to learn, contributing to in-depth mastery of subjects and forming competencies that meet the requirements of the modern

labor market. The results of the study indicate the need for effective use of innovative approaches in improving the quality of teaching economic and social sciences.

Keywords: economic sciences, social sciences, innovative methods, interactive education, pedagogical technologies, digital education, project-based learning, educational efficiency.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uning sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda mehnat bozori talablarining o'zgarishi ta'lim jarayoniga yangi yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda innovatsion metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini samarali shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Iqtisodiy va ijtimoiy fanlar jamiyat taraqqiyoti, iqtisodiy munosabatlar, ijtimoiy jarayonlar hamda inson faoliyatining turli jihatlarini o'rganishga xizmat qiladi. Mazkur fanlarni o'qitish jarayonida o'quvchilarning nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lay olishi, mustaqil fikrlashi, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Shu sababli ta'lim jarayoniga interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, keys-stadi (case study), debatlar, elektron ta'lim platformalari va boshqa innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish zarurati ortib bormoqda.

Innovatsion metodlar ta'lim oluvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirish, ularni mustaqil izlanishga undash hamda o'zlashtirilgan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Bunday yondashuvlar ta'lim jarayonini o'quvchi markazli tashkil etishga xizmat qilib, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantiradi. Natijada ta'lim sifati va samaradorligi oshib, zamonaviy mutaxassisga qo'yilayotgan talablarni qondirish imkoniyati yaratiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda qo'llanilayotgan innovatsion metodlarning mohiyati, afzalliklari va ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, ushbu metodlarning o'quvchilarning bilim olish jarayoniga ta'siri hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni yoritiladi [1].

Metod va metodologiya

Ushbu maqolada iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida sifat va miqdoriy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish, so'rovnoma, suhbat va taqqoslash metodlari qo'llanildi. Ushbu metodlar orqali talabalarning o'quv jarayonidagi faolligi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi hamda innovatsion metodlarga bo'lgan munosabati o'rganildi.

Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan talabalar tanlandi. Tadqiqotda ikki guruh ishtirok etdi: nazorat guruhi va eksperimental guruh.

Nazorat guruhida darslar an'anaviy usullar asosida olib borilgan bo'lsa eksperimental guruhda interfaol va innovatsion metodlardan foydalanildi. Xususan, "Case-study", debat, "Brainstorming", klaster va loyiha metodlari dars jarayoniga tatbiq etildi.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida talabalar o'rtasida anonim so'rovnoma o'tkazildi hamda dars mashg'ulotlari davomida ularning ishtiroki muntazam kuzatib borildi. Olingan natijalar foizli tahlil va taqqoslash usullari yordamida qayta ishlandi. Tadqiqotning ishonchligini ta'minlash maqsadida bir nechta manbalardan olingan ma'lumotlar o'zaro solishtirildi va umumlashtirildi.

Mazkur metodologik yondashuv iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlarning ta'lim sifati hamda talabalar kompetensiyalariga ta'sirini xolis baholash imkonini berdi.

Muhokama

Iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammolarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.[2] Shu jihatdan innovatsion metodlar an'anaviy ta'lim shakllariga nisbatan yuqori samaradorlikka ega hisoblanadi.

Iqtisodiy fanlarni o'qitishda keys-stadi (Case Study), loyiha asosida o'qitish, biznes o'yinlar va muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish talabalar tomonidan nazariy bilimlarning amaliyot bilan bog'lanishini ta'minlaydi. Bunday metodlar real iqtisodiy vaziyatlarni tahlil qilish imkonini berib, iqtisodiy tafakkur, strategik rejalashtirish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.[3]

Ijtimoiy fanlarni o'qitishda esa debat, munozara, "Aqliy hujum", klaster va kichik guruhlarda ishlash kabi interfaol metodlar alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi, ijtimoiy hodisalarga tanqidiy yondashish hamda mustaqil xulosa chiqarish imkoniyatlarini kengaytiradi.[4] Shuningdek, jamoaviy ishlash ko'nikmalarining rivojlanishi zamonaviy jamiyat talablariga mos mutaxassislarni tayyorlashda muhim omil hisoblanadi.[5]

Ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli platformalardan foydalanish innovatsion metodlarning samaradorligini yanada oshiradi. Elektron ta'lim resurslari, virtual taqdimotlar, onlayn testlar va multimedia vositalari o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirib, bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshiradi.[6] Raqamli texnologiyalar orqali ta'limning moslashuvchanligi va interaktivligi ta'minlanadi, bu esa zamonaviy ta'lim tizimining muhim talabi hisoblanadi.[7]

Biroq innovatsion metodlarni amaliyotga joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, ayrim ta'lim muassasalarida texnik bazaning yetarli emasligi, pedagoglarning innovatsion texnologiyalar bilan ishlash bo'yicha malakasining turlicha darajada ekanligi hamda metodik ta'minotdagi kamchiliklar innovatsion yondashuvlarning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli pedagog kadrlarning malakasini oshirish, zamonaviy o'quv-uslubiy materiallar yaratish va ta'lim muassasalarini texnik jihatdan takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.[9] Natijada iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning faolligini kuchaytirish hamda ularni zamonaviy jamiyat va mehnat bozori talablariga mos ravishda tayyorlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi namoyon bo'ladi.[10]

Natijalar

Maqolada iqtisodiyot ta'limi jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish talabalarning o'quv faolligi hamda ta'lim natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Xususan, talabaga yo'naltirilgan ta'lim, muammoga asoslangan o'qitish, aralash ta'lim va raqamli ta'lim platformalarini qo'llash talabalarning iqtisodiy bilimlarni

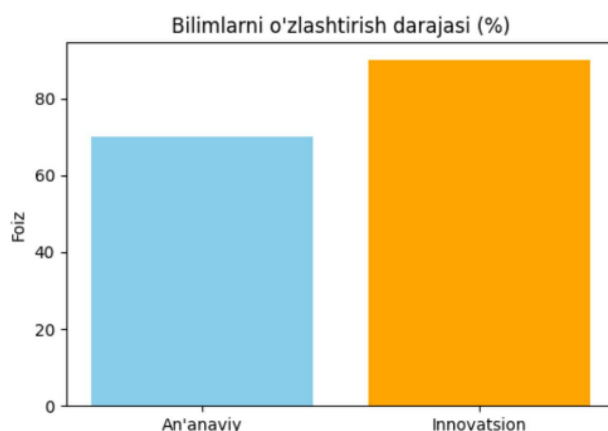
o'zlashtirish darajasini oshirish bilan bir qatorda, ularning tahliliy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qildi.

Tahlillar natijasida mazkur yondashuvlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalarning dars jarayonidagi faol ishtiroki, mulohaza yuritish qobiliyati va jamoaviy hamkorlik ko'nikmalari sezilarli darajada oshganligi aniqlandi. Ayniqsa, keys-tahlil (Case Study), muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va interaktiv muhokamalar iqtisodiy nazariyalarni real iqtisodiy jarayonlar bilan bog'lash imkonini berib, talabalarning iqtisodiy savodxonligini mustahkamlashga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Raqamli ta'lim vositalari va onlayn platformalardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshirib, talabalarning mustaqil ta'lim olish faolligini kuchaytirdi hamda ta'lim materiallaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. Bu esa raqamli iqtisodiyot sharoitida talab etiladigan axborot-kommunikatsiya kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qildi.

Shu sababli, biz maqolada iqtisodiyot ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish ta'lim sifati, talabalarning iqtisodiy kompetensiyalari va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash samaradorligini oshirishning muhim sharti ekanligini ko'rsatishga harakat qildik. Olingan natijalar iqtisodiyot ta'limini raqamlashtirish va innovatsion o'qitish texnologiyalarini keng joriy etishning dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

1-rasm.

1-rasm. Innovatsion va an'anaviy ta'lim metodlari qo'llanilganda talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari

Manba: Ismail R. va boshqalar (2020) hamda muallif tomonidan qayta ishlangan.

2-rasm. Innovatsion metodlarning talabalar kompetensiyalariga ta'siri.

Manba: UNESCO (2023), OECD (2024) ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Xulosa

Iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Xususan, "Case-study", debat, loyiha metodi, aqliy hujum va raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarning o'quv jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qilishi kuzatildi. Ushbu metodlar orqali talabalar nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlar bilan bog'lash, muammolarni tahlil qilish va asoslangan qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Shu bilan birga, innovatsion metodlarni samarali joriy etish uchun pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash va raqamli ta'lim infratuzilmasini takomillashtirish zarurligi aniqlandi. Kelgusida mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarni kengaytirish hamda innovatsion metodlarning turli fanlar kesimidagi samaradorligini o'rganish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shu sababli iqtisodiy va ijtimoiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh va kreativ fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent, 2019.
3. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2019.
4. Qurbanov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2018.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2020.
6. Jo'rayev R.X. Ta'lim menejmenti. – Toshkent: Voris-Nashriyot, 2019.
7. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisining innovatsion faoliyati. – Toshkent, 2018.
8. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2016.
9. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2020.
10. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
11. UNESCO. Digital Learning and Transformation of Education. Paris, 2023.